

АЛГОРИТМ ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ПЕРЕХОДУ НА ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

О. І. Ракович, аспірант
Житомирський національний агроєкологічний університет

Зміна векторів діяльності, впровадження новітніх підходів та методів організації виробництва, реалізація інноваційних ідей та ефективних управлінських рішень потребують виваженої оцінки поточного стану розвитку сільськогосподарських підприємств, максимального врахування ймовірних ризиків в процесі підготовки до організаційних змін – переходу на органічне виробництво. Доцільність цього переходу обумовлюється формуванням державної політики розвитку органічного сектору та сприятливого інституціонального середовища, збільшенням кількості підприємств, що перейшли на виробництво органічної продукції, розвитком переробної сфери та ринку органічної агропродовольчої продукції, формуванням системи органічного агропродовольчого бізнесу.

Основними проблемами переходу на органічне виробництво вітчизняних аграрних підприємств є нестача коштів, організаційно-економічних ресурсів, низький рівень розвитку локального (місцевого) інституціонально-інформаційного забезпечення цього процесу, недосконалість нормативно-правової бази, що потребує здійснення відповідних розвідок.

Питанням організаційно-економічного забезпечення, оцінки стратегічних та соціально-економічних аспектів переходу на органічне

виробництво підприємств аграрної сфери присвячено праці вітчизняних та зарубіжних дослідників А. Антонця, Р. Безуса, А. Герасимчук, М. Джейма, М. Долі, В. Ковалишина, Т. Мірзоевої, П. Скрипчука, В. Терзієва, Д. Франчика, М. Шикуди та ін. Подальших досліджень потребують питання обґрунтування доцільності переходу на органічне виробництво в процесі прийняття управлінських рішень керівниками сільськогосподарських підприємств.

За оцінки FiBL в Україні нараховується 504 оператори органічного ринку, 304 з яких – виробники. Загальна площа сільськогосподарських земель з органічним статусом та перехідного періоду складає близько 300 тис. га. Найбільшими країнами-споживачами української органічної продукції є країни Європейського Союзу, США, Канада, Австралія та деякі країни Азії. Основними експортними продуктами є зернові, олійні, бобові, ягоди, фрукти та дикороси [1].

Для переходу на органічне виробництво керівники сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств, особистих селянських господарств мають оцінити потенціал підтримки як самого переходу, так і стратегічні перспективи функціонування підприємства у "статусі" органічного. Представлена у науково-інформаційному просторі інформація щодо розвитку органічного виробництва в Україні дозволяє виокремлювати "критичні точки" та містить достатньо обґрунтувань-пропозицій щодо формування інноваційних механізмів цього розвитку.

Вектори обґрунтувань цих пропозицій стосуються: 1) аспектів переходу від традиційного до органічного використання земельних ресурсів в Україні; 2) вибору моделі розвитку виробництва органічної продукції (великотоварне з високим інвестиційним залученням органічне виробництво (модель діє у США); дрібнотоварне органічне виробництво з низьким інвестиційним залученням, експортоорієнтоване з високим соціальним значенням (модель діє у країнах Африки); дрібно- та середньотоварне органічне виробництво зі значною фінансовою підтримкою з боку держави (модель діє у країнах ЄС); органічне тваринництво за умов випасного способу утримання (модель діє в країнах Океанії та Австралії); змішані форми, які визначаються рівнем та сприятливістю державної підтримки, внутрішнім та туристичним попитом та експортними можливостями країни); 3) інституціонального забезпечення; 4) сертифікації – як головної передумови ведення органічного виробництва; 5) ринку та експортного потенціалу органічної продукції [2; 3, с. 17; 4, с. 23; 5].

Обґрунтування доцільності переходу на органічне виробництво конкретного сільськогосподарського підприємства є передумовою прийняття рішення (позитивного або негативного) керівником цього підприємства. В цьому сенсі "доцільність" визначають на основі результатів оцінки "вартості переходу" та перспектив розвитку органічного підприємства в конкретних місцевих умовах (у локальному соціально-економічному середовищі).

Економічне обґрунтування доцільності впровадження органічного способу виробництва передбачає аналіз кількох етапів: 1) проведення аудиту земельної ділянки та оцінювання придатності земельної ділянки для ведення органічного землеробства; 2) проведення заходів під час стабілізаційного періоду; 3) ведення діяльності під час перехідного періоду; 4) сертифікація земельної ділянки як придатної до ведення органічного землеробства; 5) ведення органічного землеробства; 6) ресертифікація земель та виробництва [2].

Означені аспекти передбачають виконання класичної схеми оцінки умов при розробці бізнес-планів, однак доцільність переходу на органічне виробництво можливо визначати і в сенсі диверсифікації виробництва, підвищення соціальної відповідальності бізнесу; створення нових робочих місць та відродження села; організаційного дизайну органічного бізнесу в умовах локального економічного простору. Тому економічне обґрунтування доцільності впровадження органічного способу виробництва слід доповнити оцінкою всього комплексу місцевих умов і ресурсів, які сприятимуть його розвитку – вибір (або зміна) стратегічного продукту, підвищення кваліфікації працівників, розвиток між організаційної локальної взаємодії (інтеграція, кооперація, партнерство в реалізації проектів тощо).

Бізнес-планування, розробка стратегічного плану, виконання розрахунків щодо відповідності бізнес-пропозицій проектним умовам натеper є головним чинником в прийнятті управлінських рішень щодо інноваційних впроваджень, зміни бізнес-векторів, оцінки перспектив потенціалу підприємства. Розглядаючи можливості переходу підприємства на органічне виробництво слід оцінити можливості використання сертифікованих земель підприємства під вирощування, наприклад, нішових культур.

Найбільшою популярністю серед національних виробників органічних продуктів користуються злакові (площі землі –133,5 тис. га), олійні культури (площі землі – 41 тис. га) та овочі і фрукти (площі землі – 5,5 тис. га). Вирощування нішових продуктів, яких ще немає на ринку, є одним із напрямів диверсифікації виробництва

сільськогосподарських підприємств. «Якщо виробник дійсно хоче і зацікавлений в розвитку органічного виробництва, то має сам шукати ці можливості для розвитку. Вирощувати пшеницю, ячмінь, кукурудзу ми всі це можемо, навчилися добре. Але справа в тому, що йти на ринок з кукурудзою, наприклад, на ринок ЄС – в нас обмежено квотами, вони захищають свій ринок. Тому треба вирощувати те, що в нас буде рости, а в них ні. Наприклад, овочі, зокрема батат. Треба шукати ті ніші, де ми можемо бути ефективними», – вважає керівник ТОВ «Дунайський аграрій» Р. Дяжук [6].

Під час розробки бізнес-плану та обґрунтування економічної ефективності переходу підприємства на органічний спосіб землекористування слід враховувати витрати: на проведення аудиту земельної ділянки та лабораторних досліджень визначення якісних показників ґрунтів; на стабілізаційний період, якщо результати аудиту свідчать про його доцільність; на перехідний період тривалістю від 2 до 3 років; на сертифікацію земельної ділянки; на сертифіковані насіння, добрива, засоби захисту та інші необхідні складові для вирощування органічних культур; на вартість органічної культури чи продукції з неї, на ринку країни чи регіону, де планується реалізація та витрати на щорічну ресертифікацію.

Обґрунтування доцільності переходу на органічне виробництво сільськогосподарських підприємств є першим етапом розробки бізнес-плану, потребує формування відповідного алгоритму та інтелектуально-інформаційного забезпечення. Алгоритм слід формувати у такій послідовності: 1) формулювання цілі; 2) комплексна оцінка фінансових витрат на операції, пов'язані із переходом на органічне виробництво; 3) оцінка ризиків перехідного періоду; 4) оцінка ймовірної економічної ефективності виробництва органічної продукції; 5) оцінка ймовірних можливостей потенціалу підприємства підтримувати ведення органічного виробництва; 6) оцінка місцевого (локального) просторового організаційного потенціалу. Всі означені кроки алгоритму слід додатково оцінювати "через призму" державної підтримки виробників органічної продукції.

Складання бізнес-плану, розробка стратегії переходу на органічне виробництво потребують знань, навичок та вмінь з використання технологій фінансової та економічної оцінки господарських процесів, яких зазвичай недостатньо у працівників сільськогосподарських підприємств. В цьому сенсі підвищення інтелектуалізації управління вбачається головним чинником забезпечення ефективного розвитку органічного підприємництва. Прийняття управлінських рішень щодо доцільності переходу на

органічне виробництво на основі компетентного фінансово-економічного обґрунтування формує середовище "стандартизації ефективних рішень" в менеджменті агробізнесу конкретного підприємства.

Описаний вище алгоритм обґрунтування доцільності переходу на органічне виробництво сільськогосподарських підприємств може використовуватись галузевими регіональними органами управління, консалтинговими структурами. В цьому сенсі варто здійснювати оцінку з урахуванням залучення інструментів стимулювання органічного виробництва в країні за різними програмами (дотацій, пільгового кредитування, пільгового оподаткування, бюджетних виплат, компенсацій, субсидування, цінних надбавок, співфінансування науково-дослідних розробок) та прораховувати ймовірні ризики, які можуть наступити у разі ненадходження коштів за певною програмою.

Використання якісних консалтингових послуг щодо розробки бізнес-планів, проєктів переходу сільськогосподарських підприємств на органічне виробництво зумовить підвищення ефективності реалізації управлінських рішень керівниками та формування організаційного гудвілу ефективного управління суб'єктами агробізнесу.

Список літератури

1. Ковальова О. Україна має всі можливості постачати органічну продукцію в Китай. URL: <http://www.fin.org.ua/news/1323995> (дата звернення 26.02.2019 р.).
2. Слива Ю. Як перейти на органічне землеробство? URL: <http://agro-business.com.ua/agro/idei-trendy/item/8378-iaak-pereity-na-orhanichne-zemlerobstvo.html> (дата звернення 04.03.2019 р.).
3. Білоткач І. А. Інституціональне забезпечення розвитку інфраструктури ринку органічної сільськогосподарської продукції // Інвестиції: практика та досвід. № 3, 2019. С. 12-20.
4. Ходаківська О. В. Органічне виробництво: світові тенденції та українські реалії // Землепорядний вісник. № 8, 2017. С. 20–25.
5. Чичкало-Кондрацька І. Б. Світовий досвід просування органічної продукції // Ефективна економіка. № 2, 2018. URL: http://www.economy.navka.com.ua/pdf/2_2018/10.pdf. (дата звернення 01.01.2019 р.).
6. WORK SHOP 2019. URL: <http://hozt.tilda.ws/workshop> (дата звернення 16.03.2019 р.).